

Johnny: Bozsó Péter

választja, és végső diadalként képes ezt a tragikus sorsot is összegezni és emberi érzéseit mindvégig megőrizni.

Johnny szintén csatát nyer az önmagával vívott harcban – bár testét a valódi csatatéren hagyta. A külvilágtól elzártan önmaga felé fordul, s leszámol illúzióival, amelyek a háborúba terelték. Csak ezután keres ismét érintkezési pontot a külvilággal. Vissza szeretné szerezni az ellopott időt, hisz ha az idő nem állt meg, az élet folyik tovább. Ha megragadja az időt: él, így hát bekapaszkodik a képzelt óramutatóba, a nap sugarába, és minden megmaradt idegszálával arra koncentrálni, hogy átéljen egy teljes napot elejétől a végéig.

Az előadás tere egyszerre lehatárolt és nyitott. Hátul magas fal, benne mélyedés: az „ágy”. A színész (Bozsó Péter) tehát álló helyzetben, falhoz feszülve kezdi monológját, majd ahogy Johnny képzelete utat nyit térben és időben, úgy lép ki a nézőtér felé nyúló kifutóra. Bozsó Péter rendkívül koncentrált játékkal mutatja meg Johnny erőfeszítéseit, a méltóságát elvesztett emberrel küzdelmét és felnőtté érését.

MARTIN SHERMAN: ROSE
(Budapesti Kamaraszínház)

FORDÍTOTTA: Prekop Gabriella. A DALT ÍRTA: Galambos Attila. DRAMATURG: Magyar Fruzsina m. v. JÁTÉKTÉR: Székely László. JELMEZ: Jánoskúti Márta. RENDEZTE: Ilan Eldad. JÁTSSZA: Vári Éva.

DALTON TRUMBO: JOHNNY HÁBORÚJA

SZÍNPADRA ALKALMAZTA: Bradley Rand Smith. FORDÍTOTTA ÉS A DALT ÍRTA: Galambos Attila. DÍSZLET-JELMEZ: Ruth Eldad. RENDEZTE: Ilan Eldad. JÁTSSZA: Bozsó Péter.

theater.hu – Illovszky Béla felvételei

Gyökerek

■ INTERJÚ ILAN ELDADDAL, RUTH ELDADDAL ÉS MARTIN SHERMANNEL ■

A Budapesti Kamaraszínház Shure Stúdiójában októberben két monodrámát mutattak be: Dalton Trumbo Johnny háborúja, valamint Martin Sherman Rose című darabját. Mindkettőt a szabadkai származású izraeli rendező, Ilan Eldad rendezte. A Johnny háborúja című előadás díszletét Ruth Eldad, a rendező lánya tervezte. Velük, illetve a Rose írójával beszélgettem.

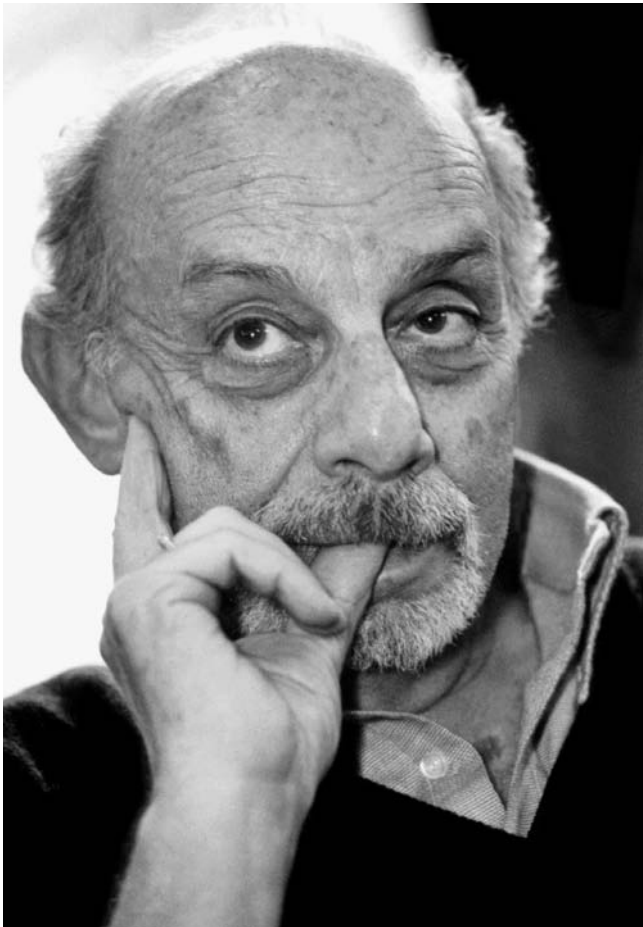
– Hosszú idő után, fél éve tért vissza szülőhelyére, Szabadkára, ahol Agota Kristof Trilógiájából rendezett előadást. Magyarországon most dolgozik először. Miért épp ezt a két darabot választotta a budapesti bemutatkozásra?

ILAN ELDAD: Először is mindkét darabot nagyon erős színházi anyagnak tartom. Monodrámákról lévén szó, mindkettőben a színészen van a hangsúly. Mélységesen hiszek a színészen, és nem szeretem a lézeres-süllyesztős-szökökutas színházat. A szakmai szempontokon kívül személyes indokok is motiváltak. A Johnny háborúja nagyon hatásos pacifista kiáltvány. Izraeli rendezőként fontosnak tartottam, hogy háborúel-

lenes üzenetet hozzak magammal egy olyan országból, ahonnan csak fegyverropogás hallatszik. Ráadásul a háborús téma nemcsak nálunk, hanem sajnos az egész világon aktuális.

A Rose pedig úgy mutatja be egy asszony sorsát, hogy egy nép tragédiáját sűríti magába, de sikerül elkerülnie a plakátszerű felszínesség csapdáját. Annak a rengeteg Rose-nak a nevében is beszél az író, akik Budapesten, éppen úgy, mint Tel-Avivban, a mai napig egyedül, sorsuktól megfosztottan bolyonganak a világban. Tehát ebben a darabban a túlélők problémája fogott meg.

– Van-e szimbolikus jelentése annak, hogy a zsidó nép történetét női sorson keresztül ábrázolta az író?

Ilan Eldad

I. E.: Rose-hoz való viszonyomon semmit sem változtat az, hogy történetesen női szereplőről van szó. Ugyanúgy megérintett volna, ha Martin egy férfi hasonló tragédiáját írta volna meg. Ilyen szempontból csak a színházi értékek érdekeltek.

MARTIN SHERMAN: A választásnak nincs szimbolikus jelentése, és amikor írok, nem gondolkodom szimbólumokban. A nők általában szabadabban fejezik ki érzéseiket, mint a férfiak, és szorosabb kapcsolatban állnak a teljességgel, emiatt írói szempontból érdekesebbnek találom őket. Másrészt egy monodrámahoz nem árt olyan szereplőt választani, aki képes két órán keresztül önmagáról és érzéseiről beszélni.

– *Rose helyzete ennél összetettebb és nehezebb, hiszen saját életén keresztül egy nép tragédiáját beszéli el.*

M. S.: Annak ellenére, hogy a zsidó sorstragédia átszővi a drámát, nem ez a fő szál. Valójában egy nagyszerű kultúra haldoklásáról van szó, a zsidó kultúra gyökerét jelentő erkölcsiségről és etikáról, amelyhez muszáj ragaszkodnunk. Arról beszélek, hogy ne felejtjük el ezeket a tételeket, és ne veszítsük el őket. Számomra ezek most sokkal égetőbb kérdések a darabban, mint a holokauszt. Az európai jiddis kultúrát szinte teljesen kiradírozták a jelenünkből, egyrészt közvetlenül a Soá, másrészt közvetlen, az ezt követő reakciók által. Sok más nagy kultúra halálát megérte már a világtörténelem, talán ez is az emberi civilizáció fejlődéstörténetének része, számomra mégis tragédia – hiszen a saját gyökereimről van szó.

I. E.: Hagyomány! – ahogy a *Hegedűs a háztetőn* híres dalában elhangzik...

M. S.: Nem csupán hagyományokról beszélnek: számomra a hagyomány és a kultúra két különböző fogalom. Míg a hagyomány inkább a szabályokat és a törvényeket jelenti, addig a kul-

túra tágabb, megfoghatatlanabb: a nyelv, a gondolkodásmód, amely megnyilatkozásainkat meghatározza...

I. E.: Humor!

M. S.: Igen, humor! Ez darabom főszereplőjének is rettentően fontos.

A probléma iróniája számomra az, hogy Izrael és a militáris gondolkodásmód végül is azt folytatja, amit Hitler elkezdett. A sorsot mi magunk teljesítjük be, annak ellenére, hogy látszólag éppen ellene küzdünk – ahogy a darabban is elhangzik: ez lesz Hitler végső győzelme. Izrael politikai magatartásával nem értek egyet, és a darabban is kritikusan fogalmazok ezzel kapcsolatban. Hozzá kell viszont tennem, hogy sohasem éltem Izraelben – bár természetesen jártam ott –, és nagyon önhitt és pimasz lennék, ha izraeli szereplő nevében beszélnék. Nem lenne becületes, hiszen más ott élni, és más távolról kritizálni.

I. E.: Mikor született a *Rose*?

M. S.: 1998-ban.

I. E.: Azért kérdezem a dátumot, mert az azóta eltelt évek még kritikusabbá tehettek az embert. Izraeliként is teljes mértékben egyetérték a darabban megfogalmazott kritikával és politikai állásfoglalással.

RUTH ELAD: Olyan helyen élni, ahol az embernek nem marad más, csak az egyet nem értés, a szenvedés és a félelem – nem sok reménnyel kecsegtet.

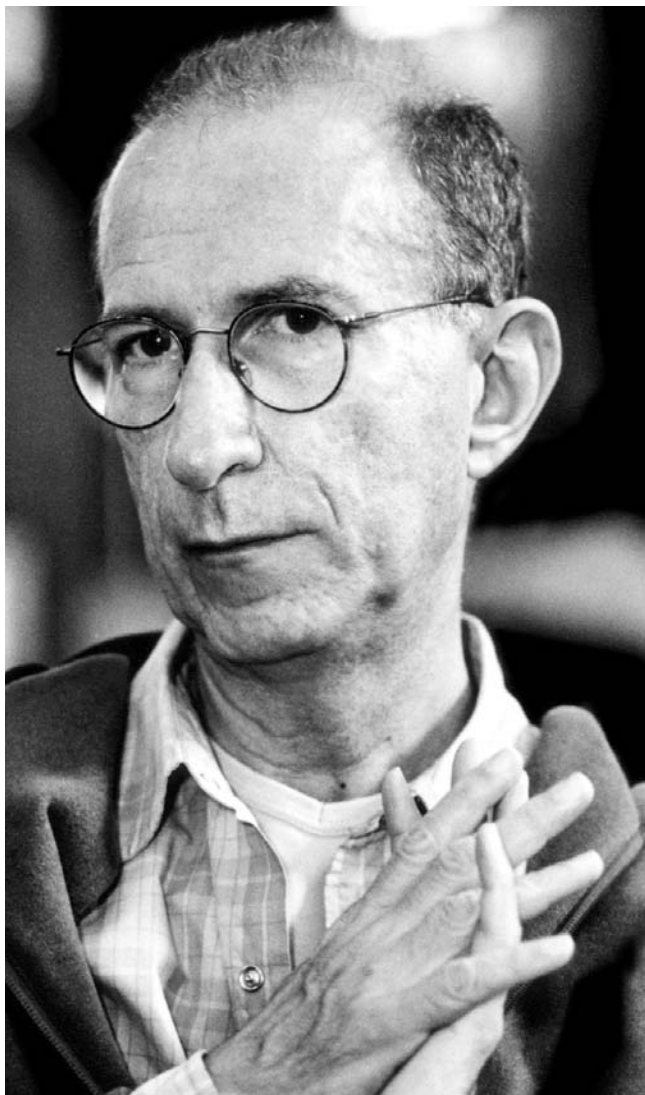
– *Úgy tudom, mindhármuknak vannak kelet-európai gyökereik...*

M. S.: Az apám Ukrajnában született...

I. E.: Az enyém pedig ott halt meg mint magyar munkaszolgálatos.

Ruth Eldad

Martin Sherman

M. S.: Keserű humorral mondhatnánk: ez az ukrán kapcsolat közöttünk.

Én – földrajzi értelemben – sohasem térhettem vissza gyökereimhez, mivel a település már nem létezik, a náci elpusztították. Nincs hova visszamenni.

R. E.: Kavarognak bennem az érzések, nehéz összefogottan beszélni erről a kérdésről. Ide nyúlnak vissza a gyökereim, a múltbéli európai események engem is – mint a holokauszt második generációjának tagját – meghatároznak. Most járok először Budapesten. Irigységgel vegyes csodálat tölt el, amikor körülnézek: a házaknak és bennük az embereknek közös múltjuk és történelmük van, amely összeköti őket. Az én életemben mindezek helyén csak a nincs van. Fájdalmas, hogy kulturális értelemben szinte egyáltalán nincsen múltam – és ezt az űrt nehéz megtölteni.

– A Johnny háborúja milyen művészi és emberi kérdéseket vetett fel?

R. E.: Minden munkafolyamat elején felteszem magamnak a kérdést, hogy hol fókuszálódik az erő, hol van a darab, illetve a hozzákapcsolódó tér súlypontja. Az előadás díszletét azután ezen erővonalak mentén próbálom kialakítani. A *Johnny háborújának* alaphelyzete statikus – hiszen egy külvilágtól teljesen elzárt, ágyhoz kötött, rokkant ember belső monológjára épül. A mozdulatlanság dinamikus ábrázolására törekedünk, és szabadulni próbáltunk a kényszerű ágyhozkötöttségtől. Ennek

megfelelően a díszlet felidézi a kórházi ágyat, ugyanakkor ki is lép belőle. Johnny újra és újra elszakad az ágytól, képzeletének segítségével kitör a jelen bénultságából a múltba és a jövőbe. A díszlet kifutószerűen benyúlik a nézőtérbe, így a néző és a Johnny gondolatait megelevenítő színész közelebb kerül egymáshoz.

– Budapestet egy nyilatkozatában úgy említi, mint „színházi létének forrását”.

I. E.: Szabadkán születtem, ott töltöttem gondtalan, rózsaszín gyermekkoromat. Szüleim évente kétszer Pestre jöttek egy kis kultúrát szippantani, és engem is magukkal hoztak. Érdekesképpen mondom, hogy akkoriban is épp ebben a hotelben, az Astoriában szoktunk megszállni, amelyben most beszélgetünk. Budapesten találkoztam először a színházzal, itt szerettem bele a színházba, és ez a szerelem hozott most vissza ide. A nagyapámé volt Szabadkán a Lloyd nevű kávéház, amelyben hatalmas kék függöny választotta el a kávéházi részt a bridzsklubtól. Ehhez a kék függönyhöz kötődnek első színházi fantáziáim. A szabadkai színházban később mint diákrendező dolgoztam, ott rendeztem Csehov *Leánykérését*. Amikor fél éve visszatértem oda, szomorúan láttam, hogy a színházépület romokban van, az eső beesik, a lépcsőház összedőlt.

– Miért épp most tért haza? Van-e ennek pinteri értelemben is hazatérés jelentése?

I. E.: A pinteri *Hazatérés* családi probléma, nekem viszont éppen az a legnagyobb fájdalmam, hogy nincs kivel megosztanom ezt a hazatérést – nem maradt meg a család. Mint mondtam: gondtalan, polgári gyermekkor, Szabadka – első felvonás. A második: füst, láng, gettó, vonatok, kakastollas magyar csendőrök... Megaláztatás. Fájdalom. Halál. Elmúlt, túléltem. Megpróbáltam új életet kezdeni, de ez már egy másik történet. A harmadik felvonás: visszajöttem. Mit találtam? Emlékeket. Emlékeket mindenütt, minden tekintetben. Akármerre néztem, a gettó, a temető, a nem létező barátok tekintete tükröződött. Szóval ez volt Szabadka, de közben azért a munkára koncentráltam: Agota Kristof műve alapján hoztuk létre a *Nem fáj!* című előadást. Akkor is, most is hasonló témát járok körbe: az emberek sorsát a háborúban. A munkám és a múltam mindig összefügg.

AZ INTERJÚT KÉSZÍTETTE: VESZTL ZSÓFIA

ELŐFIZETŐI FELHÍVÁS

Egy évre 3000 forintért fizethető elő a SZÍNHÁZ.

Előfizethető a Budapesti Postaigazgatóság kerületi ügyfélszolgálati irodáinál, a hírlapkézbesítőknél és a Hírlap-előfizetési Irodában (HELIR)

Budapest, VIII., Orczy tér 1.

Levél cím: HELIR 1900 Budapest,

e-mail: hirlapelofizetes@posta.hu;

vidéken a postáknál és a kézbesítőknél.

Pénzforgalmi jelzőszám: 11991102-02102799-00000000,

illetve a SZÍNHÁZ szerkesztőségében

(1126 Budapest, Németvölgyi út 6. III. 2.,

tel.: 214-3770) személyesen, valamint telefonon vagy

átutalással (10402166-21624669-00000000)